

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

CASANATENSE

RR. XI. 13

CONSILIUM DELECTORUM CARDINALIUM

Et aliorum Prælatorum de emendan-
dâ Ecclesiâ, S. D. N. D. Paulo III.
ipso jubente conscriptum,
& exhibitum anno
M. D. XXXVIII.

Accesserunt

DUÆ EPISTOLÆ

GASPARIS CONTARENI Cardinalis
De eodem argumento & ad eun-
dem Pontificem.

Juxta Exemplar quod

COLONIÆ,

MELCHIOR NOVESIANUS ex-
cudebat, anno à Christo na-
nato M. D. XXXVIII.

BEATISSIME PATER, tantum abest ut verbis explicare possimus, quàm magnas gratias Respublica Christiana Deo Optimo Maximo agere debeat, quòd te Pontificem hinc temporibus ac pastorem gregi suo præfecerit, eamque quam habes mentem dederit: ut minime speremus cogitatione eas quas Deo gratias debet consequi posse, nam spiritus ille Dei quo virtus cœlorum firmata est (ut ait propheta) labantem, imò fere collapsam, in præceptis Ecclesiam CHRISTI per te restaurare, & huic ruinæ manum ut videmus supponere decrevit, eamque erigere ad pristinam sublimitatem decorique pristino restituere, certissimam divinæ hujus sententiæ conjecturam nos facere valemus, quibus Sanctitas tua ad se vocatis mandavit, ut nullius aut commodi tui, aut cujuscumque alterius habita ratione, tibi significarem abusus illos, gravissimos videlicet morbos, quibus jam pridem

dem Ecclesia Dei laborat, ac præsertim hæc Romana curia, quibus effectum propè est, ut paulatim ac sensim ingravescentibus pestiferis his morbis magnam hanc ruinam traxerit, quam videmus. Et quoniam Sanctitas tua spiritu Dei erudita: qui (ut inquit Augustinus,) loquitur in cordibus nullo verborum strepitu probè noverat principium horum malorum inde fuisse, quòd nonnulli Pontifices tui prædecessores prurientes auribus, ut inquit Apostolus Paulus, cocervaverunt sibi magistros ad desideria sua, non ut ab eis discerent, quid facere deberent, sed ut eorum studio & calliditate inveniretur ratio, quâ liceret id quod liberet. Inde effectum est, præterquam quòd principatum omnem sequitur adulatio, ut umbra corpus, difficilimusque semper fuit aditus veritatis ad aures principum, quòd confestim prodirent doctores, qui docerent Pontificem esse dominum beneficiorum omnium

omnium : ac ideo cum dominus jure vendat id, quod suum est, necessario sequi, in Pontificem non posse cadere simoniam. Ita quòd voluntas Pontificis qualiscunque ea fuerit, sit regula qua ejus operationes & actiones dirigantur : ex quo proculdubio effici, ut quicquid libeat, id etiam liceat. Ex hoc fonte, sancte Pater, tanquam ex Equo Trojano, irrupere in Ecclesiam Dei tot abusus & tam graves morbi, quibus nunc conspiciamus eam ad desperationem ferè salutis laborasse, & manasse harum rerum famam ad infideles usque (credat sanctitas vestra scientibus) qui ob hanc præcipuè causam Christianam Religionem derident, adeò, ut per nos, per nos inquit, nomen Christi blasphemetur inter gentes. Tu vero sanctissime Pater & vere sanctissime, edoctus à Spiritu Dei, præter veterem illam tuam prudentiam, cum

totus in hanc curam incubueris , ut sanatis ægri tudinibus , Christi Ecclesia tuæ euræ commissa bonam valetudinem recuperaret , vidisti ac probè vidisti , inde incipiendam medicationem , unde primum ortus est morbus , secutusque doctrinam Apostoli Pauli vis esse dispensator non dominus , & fidelis inveniri à Domino : imitatus etiam servum illum , quem in Evangelio Dominus præfecit familiæ suæ , ut det illis in tempore tritici mensuram , ac propterea decrevisti nolle quod non liceat , nec vis posse quod non debes. Ideoque nos ad te accersivisti , imperitos quidem ac tam magno negotio impares , non parum tamen affectos cum honori & gloriæ Sanctitatis tuæ , tum præcipue instaurationi Ecclesiæ CHRISTI , ac gravissimis verbis injunxisti , ut omnes hos abusus colligeremus , tibi que illos significarem : obtestatus nos reddituros esse rationem hujus negotii nobis deman-

dati

dati Deo optimo, si negligenter ac infideliter ageremus. Atque ut omnia liberius inter nos tractari possent, tibi que à nobis explicari, jurejurando nos destrinxisti, addita etiam excommunicationis poena, ne cuipiam aliquid hujus nostri muneris prodere-mus.

Nos igitur tuo imperio parentes collegimus, quanto paucioribus fieri potuit, hos morbos eorumque remedia, ea inquam quæ pro tenuitate ingenii nostri excogitare potuimus. Tu vero pro tua bonitate ac sapientia omnia refarcies ac perficies, in quibus pro tenuitate nostra offenderimus. Verum ut omnia certis quibusdam finibus complectamur; cum Sanctitas tua & sit princeps provinciarum harum quæ subsunt ditioni Ecclesiasticæ, ut sit Pontifex universalis Ecclesiæ, sit etiam Episcopus Romanus, nihil nobis dicendum sumpsimus de his, quæ pertinent ad hunc principatum Ecclesiæ, quem tua prudentia opti-

mè regi videmus: tangemus tantum ea quæ pertinent ad officium universalis Pontificis & nonnulla quæ sunt Romani Episcopi. Illud vero antè omnia, beatissime Pater, putamus statuendum esse, ut dicit Aristoteles in polit. sicut in unaquaque republica ita & in hac Ecclesiastica gubernatione Ecclesiæ CHRISTI hanc præ omnibus legem habendam, ut quantum fieri potest leges serventur. Nec putemus nobis licere dispensare in legibus nisi urgenti de causa & necessaria. Nulla namque perniciosior consuetudo in quavis Republica induci potest, quam hæc legum inobservantia, quas sanctas, majores nostri esse voluerunt earumque potestatem venerandam & divinam appellarunt. Scis tu hæc omnia optime Pontifex legisti jam pridem apud Philosophos & Theologos: illud vero non tantum huic proximum, sed longè prius & potius superiore putamus, non licere

Pon-

Pontifici & CHRISTI vicario in usu potestatis, clavium potestatis in-
 quimus, à CHRISTO ei collatæ
 lucrum aliquod comparare. Hocete-
 nim est CHRISTI mandatum: *Gratis accepistis, gratis date.* His pri-
 mum statutis cum Sanctitas vestra ita
 gerat curam Ecclesiæ CHRISTI, ut
 ministros plurimos habeat, per quos
 hanc curam exercent. Hi autem
 sunt clerici omnes, quibus manda-
 tus est cultus Dei, Presbyteri præ-
 fertim, & maxime curati, & præ
 omnibus Episcopi. Idcirco si guber-
 natio hæc sit recte processura, pri-
 mò danda est opera, ut hi ministri
 idonei sint muneri, quo fungi de-
 bent.

PRIMUS abusus in hac parte
 est ordinatio clericorum, & præ-
 fertim Presbyterorum, in qua nulla
 adhibetur cura, nulla adhibetur di-
 ligentia: quod passim quicumque
 sint, imperitissimi sint, vilissimo

A 5 genere

genere orti, sint malis moribus orna-
 ti, sint adolescentes, admittantur ad
 ordines sacros, & maxime ad pres-
 byteratum, ad characterem, in-
 quam, Christum maxime exprimen-
 tem. Hinc innumera scandala, hinc
 contemptus ordinis Ecclesiastici, huic
 divini cultus veneratio non tantum di-
 minuta, sed etiam prope jam extincta.
 Ideo putamus optimum fore, si San-
 ctitas tua primo in hac urbe præficeret
 huic negotio duos aut tres prælatos vi-
 ros doctos & probos, qui ordinatio-
 nibus clericorum præessent. Injun-
 geret etiam Episcopis omnibus, ad-
 hibitis etiam pœnis censurarum, ut
 id curarent in suis diœcesibus. Nec
 permittat Sanctitas vestra ut quispiam
 ordinetur, nisi ab Episcopo suo, vel
 eum licentia deputatorum in urbe,
 aut Episcopi sui: insuper ut in Eccle-
 siis suis quisque Episcopus magistrum
 habeat, à quo clerici minores & lite-
 ris & moribus instruantur, ut jura
 præcipiunt.

ABUSUS.

ABUSUS alius maximi ponderis est in collatione beneficiorum Ecclesiasticorum, maxime curatorum, & præ omnibus Episcopatum, in quibus usus invaluit, ut provideatur personis, quibus conferuntur beneficia, non autem gregi Christi & Ecclesiæ. Ideò in conferendis his beneficiis, curatis, inquam, sed præ aliis Episcopatibus, curandum est ut conferantur viris bonis, doctisque: ideo, ut per se possint fungi illis muneribus ad quæ tenentur: insuper illis quos verisimile est residentiam facturos. Non ergo Italo conferendum est beneficium in Hispania, aut in Britannia, aut econtra. Hoc servandum est tam in collationibus, cum vacant per decessum, quàm in cessionibus, in quibus nunc tantum habetur ratio voluntatis cedentis nullius præterea rei. In cessionibus his, si quispiam præficeretur probus unus pluresve, beneficium iri putaremus.

ALIUS abusus, cum beneficia

conferuntur, seu cum ceduntur aliis, irrepsit in constituendis super eorum fructibus, pensionibus. Imò quandoque cedens beneficio, omnes sibi fructus reservat. Qua in re illud est animadvertendum, nulla alia de causa, nulloque alio jure pensiones constitui posse, nisi ut quasdam eleemosynas, quæ in pios usus & indigentibus concedi debent. Nam redditus sunt annexi beneficio, ut corpus animæ: ideo sua natura pertinent ad eum, qui beneficium habet, ut possit ex eis vivere honestè pro suo ordine, simulque queat sustinere impensas pro divino cultu, & templi sacrarumque ædium reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est enim natura eorum reddituum. Verum sicuti in rerum naturæ administratione nonnulla fiunt à natura particulari præter inclinationem universalis naturæ. Sic in Pontifice, quoniam est universalis

qui calliditate quadam nonnullorum peritorum jam invaluit in hac curia, nam cum lege cautum sit beneficia testamento legari non posse, cum non sint testatoris, sed Ecclesiæ, & ut res hæc Ecclesiastica servaretur communis bonorum omnium, non autem fieret privata cujuscumque, invenit humana non tamen Christiana industria plurimos modos, quibus huic legi illudatur. Nam fiunt renuntiationes Episcopatum, aliorumque beneficiorum primo cum regressu, addunt reservationem fructuum, addunt reservationem collationis beneficiorum. Insuper cumulant reservationem administrationis, faciuntque hoc pacto Episcopum, qui nullum jus habet Episcopi: alterum vero cui jura omnia Episcopi competant, non tamen Episcopum. Videat Sanctitas tua, quo processit assentatoria illa doctrina, quæ tandem effectum est, ut id liceat quod libeat. Quid, quæso, est hoc, nisi hæredem beneficii sibi constituere. Alius præ-

præter hunc inventus est dolus, cum scilicet coadiutores dantur Episcopis petentibus: minus idonei, quàm ipsi sint, ita ut nisi quispiam claudere oculos voluerit, liquido videat hæredem ea ratione institui.

ITEM lex est antiqua instaurata à Clemente, ne filii presbyterorum habeant parentum beneficium, ne scilicet res communis hoc modo fiat privata: dispensatur tamen (ut audimus) in hac veneranda lege. Nolumus tacere, id quod verissimum esse quivis prudens per se judicaverit, nullam rem magis conflasse hanc invidiam clericis, unde tot seditiones sunt ortæ, & aliæ instant, quàm hanc aversionem commodorum & proven-tuum Ecclesiasticorum à communi ad rem privatam: ante hac omnes sperabant, nunc in desperationem adducti, acuunt linguas contra hanc sedem.

ALIUS abusus est in expectati-vis & reservationibus beneficiorum, & datur

datur occasio, ut aliena mors desideretur & libenter audiatur. Præcludunt etiam aditum supremum dignioribus cum vacant, dant litibus causam. Omnes has putamus tollendas esse.

ABUSUS alius est, eadem caliditate inventus. Nam quædam beneficia incompatibilia jure sunt & appellantur, quæ ex ipsa vi nominis majores nostri admonere nos voluerunt, non deberi ea uni conferri: nunc in his dispensatur, non tantum duobus, sed pluribus: & quod pejus est, in Episcopatibus. Hunc morem, qui ob avaritiam tantum invaluit, tollendum ducimus, præsertim in Episcopatibus. Quid de unionibus beneficiorum ad vitam unius, ne scilicet obstet illa beneficiorum pluralitas ad obtinenda incompatibilia, nonne est mera fraus legis?

ALIUS etiam abusus invaluit, ut Reverendissimis Cardinalibus episcopatus conferantur seu commendentur

tur non unus tantum, sed plures : quem, Pater beatissime, putamus magni esse momenti in Ecclesia Dei. Primò quidem, quia officium Cardinalatus & officium Episcopi incompatibilia sunt. Nam Cardinalis est assistere Sanctitati tuæ in gubernanda universali Ecclesia : officium autem Episcopi est pascere gregem suum : quod præstare bene & ut debet haud potest, nisi habitet cum ovibus suis, ut pastor cum grege. Præterea Pater sancte hic usus maxime obest exemplo. Quomodonamque hæc Sancta sedes poterit dirigere & corrigere aliorum abusus, si in præcipuis suis membris abusus tollerentur ? Nec ob id quod Cardinales sint, putamus eis magis licere transgredi legem : Imò longe minus. Horum enim vita debet esse aliis lex, nec imitandi sunt pharisæi, qui dicunt & non faciunt : sed CHRISTUS Salvator noster incoepit facere & postea docere. Amplius hic
 usus

usus nocet in consultationibus Ecclesiae, nam hæc licentia fomentum est avaritiæ. Ambiunt præterea Cardinales à Regibus & Principibus Episcopatus, à quibus postea dependent, ne possint liberè sententiam dicere, imò si possent & vellent, fallerentur tamen passione animi in iudicando perturbati. Ideo utinam hic mos tolleretur, & provideretur Cardinalibus ut possunt honestè pro dignitate vivere, omnibus æquales reditus, quod putamus facilè fieri posse, si vellemus abjicere servitutem mammonæ & CHRISTO tantum fervire.

HIS castigatis, quæ pertinent ad constituendos tibi ministros, quibus veluti instrumentis & cultus Dei bene administrari & populus Christianus in vita Christiana bene institui & regi possit, accedendum nobis est ad illa quæ spectant ad gubernationem Christiani populi. In qua re Pater beatissime, abusus ille primò & præ omnibus corrigendus est, ne scilicet Episco-

piscopi primùm & præ omnibus aliis, deinde ne Curati abessent à suis Ecclesiis & Parrochiis, nisi ob gravem aliquam causam, sed residentiam facerent; maximè Episcopi, ut diximus, quia sunt sponsi Ecclesiæ ipsis demandatæ. Nam per Deum immortalem, quis miserabilior viro Christiano conspectus esse potest Christianum orbem peragranti, quam hæc solitudo Ecclesiarum? Omnes fere pastores recesserunt à suis gregibus, commissi sunt omnes fere mercenariis. Imponenda ergo esset magna poena Episcopis præ aliis; deinde Curatis, qui absunt à suis gregibus, non tantum censurarum, sed etiam ne reciperent redditus illi qui absunt, nisi impetrata licentia à tua Sanctitate Episcopi, Curati ab Episcopis suis per breve aliquod temporis spatium. Legantur in hoc aliqua jura aliquorum conciliorum decreta, quibus cautum erat Episcopos non licere abesse à sua Ecclesia, nisi tribus tantum dominicis.

ABU.

ABUSUS etiam est, quod tot Reverendissimi Cardinales absint ab hac curia, nec aliqua in parte faciant quidpiam ejus officii, quod spectat ad Cardinalatum. Ideo etsi fortasse non omnes, quia expedire existimamus nonnullos habitare in provinciis suis, nam per illos tanquam per radices quasdam in totum orbem Christianum sparsas continentur populi sub hac Romana Sede: plurimos tamen esset Sanctitatis tuæ vocare ad Curiam, ut hic residerent. Hac enim ratione præterquam quod fungerentur officio suo Cardinales provideretur etiam amplitudini Curiae, supplereturque si quid ei detractum fuisset per recessum multorum Episcoporum, qui ad suas Ecclesias se contulissent.

ALIUS abusus magnus & minimè tolerandus, quo universus populus Christianus scandalizatur, est ex impedimentis quæ inferuntur

tur Episcopis in gubernatione suarum ovium, maximè in puniendis scelestis & corrigendis. Nam primò multis viis eximunt se mali homines, præsertim clerici à jurisdictione sui ordinarii. Deinde si non sint exempti, confugiunt statim ad Pœnitentiam, vel ad Datariam, ubi confestim inveniunt viam impunitati, & quod pejus est, ob pecuniam præstitam. Hoc scandalum beatissime Pater, tantoperè conturbat Christianum populum, ut non queat verbis explicari. Tollantur, obtestamur Sanctitatem tuam per sanguinem CHRISTI, quo redemit sibi Ecclesiam suam, eamque lavit eodem sanguine, tollantur hæ maculæ, quibus si daretur quispiam aditus in quacunque hominum Republica, aut regno, confestim aut paulo post in præceps rueret, nulloque pacto diutius constare posset: & tamen

men putamus nobis licere, ut per nos in Christianam Rempublicam inducantur hæc monstra.

ALIUS abusus corrigendus est in ordinibus Religiosorum, quod adeò multi deformati sunt, ut magno sint scandalo sæcularibus, exemploque plurimum noceant. Conuentuales ordines abolendos esse putamus omnes, non tamen ut alicui fiat injuria, sed prohibendo ne novos possint admittere. Sic enim sine ullius injuria cito delerentur, & boni religiosi eis substitui possent. Nunc vero putamus optimum fore, si omnes pueri qui non sunt professi, ab eorum monasteriis repellerentur.

HOC etiam animadvertendum & corrigendum censemus in prædicatoribus & confessoribus constituendis à Fratribus, quod ab eorum prefectis primum adhiberetur magna diligentia, ut idonei essent: deinde ut præsentarentur Episcopis, quibus præ omnibus cura Ecclesiæ est demandata,

ta, à quibus examinarentur per se vel per viros idoneos, nec nisi eorum consensu admitterentur ad hæc peragenda.

DIXIMUS, beatissime Pater, non licere aliquo pacto in usu clavium aliquid lucri utenti comparari, est in hac re firmum verbum **CHRISTI**: *Gratis accepistis, Gratis date.* Hoc non tantum ad Sanctitatem tuam pertinet, sed ad omnes qui sunt participes hujus potestatis: ideo à legatis & nuntiis vellemus idem servari. Nam sicut usus, qui nunc inualuit, dedecorat hanc sedem & conturbat populum: ita si fieret econtrà, maximum decus huic Sedi compararetur & ædificaretur mirificè populus.

ABUSUS alius turbat Christianum populum in Monialibus, quæ sub cura fratrum conventualium: ubi in plerisque monasteriis fiunt publica sacrilegia cum maximo civium scandalo. Auferat ergo Sanctitas vestra omnem eam curam à conventualibus,

bus, eamque det aut ordinariis aut aliis, pro ut melius videbitur.

ABUSUS magnus & perniciosus est in gymnasiis publicis, præsertim in ITALIA, in quibus multi Philosophiæ Professores impietatem docent. Imò in templis fiunt disputationes impiissimæ: & si quæ sunt piæ, tractantur in eis res divinæ coram populo valde irreverentur. Ideo putaremus indicendum Episcopis ubi sunt publica gymnasia, ut per eos admonerentur lectores qui legunt, ne docerentur adolescentes impietatem, sed ostenderent infirmitatem luminis naturalis in quæstionibus pertinentibus ad Deum, ad mundi novitatem vel æternitatem, & similia, eosque ad pietatem dirigerent. Similiter ne permetterent fieri publicas disputationes de hujusmodi quæstionibus, neque etiam de rebus Theologicis, quæ certè multum existimationis perdunt apud vulgus: sed privatim de his rebus fiant disputationes, publicæ de aliis quæ-

quæstionibus Physicis. Idemque injungendum esset omnibus aliis Episcopis, maximè insignium civitatum, in quibus hujus generis disputationes fieri solent. In impressione etiam librorum eadem adhibenda esset diligentia, scribendumque principibus omnibus, ut caveant ne passim quivis libri in eorum ditione imprimantur. Dandaque esset hujus rei cura ordinariis. Et quoniam pueris in ludis solent nunc legi Colloquia Erasmi, in quibus multa sunt quæ rudes animos informant ad impietatem, ideo eorum lectio in ludis literariis prohibenda esset, & si quæ alia sunt hujus ordinis.

POST hæc quæ ad instituendos ministros tuos in hac universalis Ecclesiæ cura, & in ejus deindé administratione spectare videntur, animadvertendum est in gratiis quæ fiunt à tua Beatudine præter priores abusus, alios quoque abusus introductos esse.

B

PRI-

PRIMUS est in Fratribus seu Religiosis apostatis, qui post votum solemne à sua Religione recedunt, impetrantque ne teneantur gerere habitum sui ordinis, imo nec vestigium habitus, sed tantum vestem honestam clericalem. Prætermittamus nunc de lucro. Jam enim diximus in principio, non licere ex usû clavium, & potestatis à **CHRISTO** traditæ comparare sibi lucrum sed etiam ab hac gratia abstinendum. Nam habitus est signum professionis, unde nec ab Episcopo potest dimitti, cui tenentur hi apostatæ: ideo hæc gratia eis concedi non deberet, neque etiam cum ipsi recesserint à voto quo Deo se obligarant, eis permittatur ut habeant beneficia, neque administrationes.

ALIUS abusus in quæstuariis sancti Spiritus, sancti Antonii, aliisque generis: qui decipiunt rusticos & simplices, eosque innumeris superstitionibus implicant: tollendos hos quæstuarios censemus.

ABU-

ABUSUS alius in dispensatione cum constituto in sacris ordinibus, ut possit uxorem ducere, hæc dispensatio non esset ulli danda nisi pro conservatione populi cujuscumque vel gentis, ubi esset publica causa gravissima: præsertim his temporibus, in quibus urgent Lutherani hanc rem maximè.

ABUSUS in dispensatione in nuptiis inter consanguineos seu affines: certe in secundo gradu non putamus faciendam esse, nisi ob publicam causam gravem. In aliis vero gradibus non nisi ob causam honestam & absque pecunia, ut diximus, nisi jam prius conjuncti essent, ubi liceret pro absolutione à peccato jam perpetrato imponi mulcta pecuniaria post absolutionem, & deputari ad pios usus, in quibus Sanctitas tua impensas. Nam sicut ubi non est peccatum in usu clavium, nihil exigi potest pecuniæ: ita ubi absolutio petitur à peccato, imponi mulcta pecuniaria potest & deputari ad pios usus.

ABUSUS alius in absolutione Simoniaci, proh dolor, quantum in Ecclesia Dei regnat hoc pestilens vitium, adeò, ut quidam non vereantur Simoniam committere, deinde confestim petunt absolutionem à poena. Imò eam emunt, sicque retinent beneficium quod emerunt. Non dicimus Sanctitatem tuam non posse poenam illam, quæ est de jure positivo constituta, eis condonare: sed quod nullo pacto debeat, ut tanto sceleri resistatur quo nullum perniciosius, nec magis scandalosum.

LICENTIA etiam testandi clericis de bonis Ecclesiæ non esset danda, nisi pro causa urgente: ne bona pauperum converterentur in privatas delicias & amplificationes domorum.

CONFSSIONALIA autem cum usu altaris portatilis non essent facile danda, sic enim vilescunt Ecclesiasticæ res & Sacramentum omnium præcipuum. Nec indulgentiæ item dandæ essent, nisi semel in
anno,

anno, in unaquaque insignium civitatum. Commutatio etiam votorum neque ita facile facienda neque commutanda, præterquam in æque valens bonum.

CONSUEVERE etiam mutari voluntates ultimæ testatorum, qui ad pias causas legant quampiam pecuniæ summam, quam authoritate Sanctitatis tuæ transferunt ad hæredem vel legatarium, ob prætenfam paupertatem, &c. idque ob lucrum. Certè nisi facta sit magna mutatio in re familiari hæredis per obitum testatoris, ita quod verisimile sit testatorem ob eam mutationem mutaturum fuisse voluntatem, voluntates testatorum mutari impium est. De lucro jam toties diximus, quare putamus omnino abstinendum.

OMNIBUS in summa explicitis, quæ pertinent ad universalis Ecclesiæ Pontificem quantum animo potuimus comprehendere, restat ut nonnulla dicamus, quæ pertinent ad

Romanum Episcopum. Hæc Romana civitas Ecclesia mater est & magistra aliarum Ecclesiarum: ideo maxime in ea vigere debet divinus cultus & morum honestas: idco, beatissime Pater, scandalizantur omnes exteri qui ingrediuntur templum B. Petri, ubi sacerdotes quidam sordidi, ignari, induti paramentis, & vestibus quibus nec in sordidis ædibus honestè uti possent, missas celebrant. Hoc magnum est omnibus scandalum, ideo injungendum est Reverendissimo Archipresbytero vel Reverendissimo Pœnitentiario, ut hæc curent & amoveant hoc scandalum: sicque in aliis Ecclesiis.

IN hac etiam urbe meretrices ut matronæ incedunt per urbem seu mula vehuntur, quas assestantur de media die nobiles familiares Cardinalium clericique. Nulla in urbe vidimus hanc corruptionem, præterquam in hac omnium exemplari: habitant etiam insignes ædes: corrigendus etiam hic turpis abusus.

SUNT

SUNT etiam in hac urbe privatorum civium odia & inimicitiae, quas componere & cives conciliare praecipue interest Episcopi: ideo per Cardinales quosdam Romanos praesertim qui magis essent idonei omnes haec inimicitiae componendae essent & civium animi conciliandi.

SUNT in hac urbe hospitalia, sunt pupilli, sunt viduae. Harum cura maxime pertinet ad Episcopum & ad principem. Ideo Sanctitas tua per Cardinales viros probos posset etiam commodè haec omnia curare.

HÆC sunt, beatissime Pater, quae in praesentia pro tenuitate ingenii nostri colligenda esse duximus: & quae nobis corrigenda viderentur. Tu vero pro tua bonitate & sapientia omnia moderabere: nos certe si non rei magnitudini quae nostras vires longe superat, conscientiae tamen nostrae satisfecimus; non sine maxima spe, ut sub te principe videamus Ecclesiam Dei purgatam, formosam ut colum-

bam, sibi in cordem in unum corpus consentientem, cum æterna tui nominis memoria. Sumpſisti tibi nomen Pauli, imitaberis speramus charitatem Pauli: electus fuit ille ut vas quod deferret nomen CHRISTI per gentes. Te vero speramus electum, ut nomen jam CHRISTI oblitum à gentibus & à nobis clericis, restituas in cordibus & in operibus nostris, ægritudines sanes, oves CHRISTI in unum ovile reducas, amoveasque à nobis iram Dei & ultionem eam, quam meremur, jam paratam, cervicibus nostris imminentem.

Caspar Card. Contarenus.

Job. Petrus Card. Theatinus.

Jacobus Card. Sadeletus.

Reginaldus Card. Anglicus.

Fridericus Archiepis. Solernitanus.

Hieronimus Archiepis. Brundusinus.

Job. Mattheus Episc. Veronensis.

Gregorius abbas sancti Georgii Venet.

Frater Thom. Magister sacri palatii.

G A S P A R I S C O N T A R E N I C A R D I N A L I S ,

*Ad Paulum III. Pont. Max.
de Potestate Pontificis in usu
clavium epistola.*

BEATISSIME Pater e-
quidem tot curis, & gravif-
simis occupationibus, cum
videam Sanctitatem tuam
distineri: & non queat omnibus per se
satisfacere; hominum nostri ordinis
officium esse duco, quoniam in par-
tem hujus sollicitudinis publicæ vocati
sumus, ut quisque nostrum pro vi-
rili, eam, quam potest, opem, ferat
Beatudinituæ; præsertim his tempo-
ribus, quibus multò magis, quàm per
multa secula retro **NAVICULA PE-**
TRI fluctuat, ac undique oppugna-
B 5 tur.

rur. Innumera ferè tibi sunt negotia
 obeunda; verùm horum maximum,
 non injuria quivis censuerit, hoc,
QUOD AGGRESSUS ES REFOR-
MATIONIS NEGOTIUM. Super
 quo, cum hesterna die, multa ul-
 tro, citroque dicta fuerint in conventu
 Reverendissimorum Cardinalium, &
 prudenter, & doctè; attamen, quo-
 niam nonnulla incidit dubitatio, de
 his, quæ in principio statim illorum
 capitulorum, quæ jussu Sanctitatis
 tuæ confecimus, dicta fuere; **AN**
LICEAT ROMANO PONTIFICI
CHRISTI VICARIO; vel cuivis
 alteri, qui est particeps Potestatis cla-
 vium, aliquid sibi ex usu illius Pote-
 statis comparare; meas partes esse
 duxi, non ex rivulis, sed ex fontibus
 Theologorum, ac Philosophorum
 (nam eorum, quæ ad hanc rem per-
 tinent, multa utrisque communia sunt)
 paucis, totius hujus rei principia, su-
 per ea re, scriptis mandare, ac tibi le-
 genda tradere, ex quibus perspicue

in-

intelliges, quibus fundamentis nitamur; & quid nam dicamus. Omnia tamen subjicio examinanda, & corrigenda Sanctitati tuæ, omnibusque melius sentientibus.

Verùm; ut ad rem deveniam, illud primò Beatissime Pater, est animadvertendum quod dicit **DIONYSIUS** in libro de Divinis Nominibus. Quòd ^{cap. 4.} **BONUM** constat ex una, integræque causâ, quæ omnia complectitur illa, quæ ad rem bonam etiam requiruntur. **MALUM** verò contingit ex singulis defectibus. Sicuti Pulchritudo fit ex proportione membrorum omnium convenienti, simulque decentia coloris, & reliquorum omnium, quæ corporis sunt, adjectis. Deformitas verò contingit ex singulis defectibus.

Huic illud est adjungendum. In actione quavis humana, seu morali esse & Naturam, sive essentiam appellare maluerimus, actionis illius: & circumstantias, quæ sunt veluti accidentia quædam, quæ circumstant

actionem. Natura actionis sumitur ex objecto, circa quod est actio. Circumstantiæ verò multæ sunt, inter quas est finis agentis, id est, id cuius gratia agens agit. Qui non inest actioni illi ex sui natura; sed quoniam agens, eam actionem dirigit in eum finem. Quamobrem ejusdem naturæ, & speciei actionis, possunt esse diversi fines, ad quos, scilicet, agentes causæ eam actionem direxerint.

Ex his sequitur. Quòd si actio bona futura sit, necesse, ut & natura sui, sit bona, & etiam ut circumstantiæ convenient ei. Quòd si fuerit defectus in horum quopiam, actio illa, & si fuerit suapte natura bona, mala efficitur. Ut exempli causa. Si quis eleëmofynam daret, ut facilius adulterium perpetraret, aut ut aliquem deciperet: actio hæc, est bona per suam naturam: efficitur tamen mala propter circumstantias; quia fit gratia finis mali. Si verò actio quæpiam
sua

sua natura fuerit mala, & deformitatem contineat naturalem, nullis circumstantiis quantumvis perfectis, & excellentibus, potest fieri bona. Nam **BONUM** contingit ex omnibus convenientibus. **MALUM** ex singulis defectibus.

His discussis facilis erit quæstionis hujusce solutio. Nam cum **usus POTESTATIS A CHRISTO TRADITÆ SIT USUS SPIRITUALIS POTESTATIS**, cujus ipse est dominus, nos autem ministri, utique gratis dari debet. Quòd si gratis non datur, sed ob lucrum: utique ea actio suapte natura est mala. Est etenim circa materiam, & objectum minime ei conveniens. Quòd rationibus evidentissimis, sumptis è Scriptura sacra probatur.

Nam **DONO SPIRITUS SANCTI ET REI SPIRITUALIS NULLUM QUANTUMVIS MAXIMUM TEMPORALE BONUM COMPARARI POTEST. Nos verò æquipara-**

MUS BONUM ILLUD SPIRITUALE pecuniæ; pro qua id damus.

Præterea; Dispensator non potest vendere id, quod non suum est, sed Domini. Neque etiam potest transgredi in dispensatione mandatum Domini. At Pontifex, & quilibet Episcopus est dispensator mysteriorum DEI, ut inquit Paulus expresse. Sic existimet nos homo ut ministros, & dispensatores mysteriorum Dei.

1. Cor.
6. 4.

Matth.
c. 10.

Item expresse CHRISTUS in Evangelio præcepit. GRATIS ACCEPISTIS, GRATIS DATE. Qui ergo ob lucrum dat, facit se Dominum BONORUM DEI, cum tamen sit servus, & dispensator. Item transgreditur præceptum Domini, qui mandavit nobis, ut GRATIS DAREMUS SICUTI GRATIS ACCEPIMUS.

Hæc ergo actio, cum ex usu clavium, & potestatis à CHRISTO traditæ, lucrum nobis comparamus nec gratis ea utimur, cum ex objecto tot deformitates contineat, sua natura est mala.

mala. Nunquam igitur bona fieri potest, ad quemcunque finem, quantumvis bonum ab agente dirigatur. Sive ad sustinendum bellum contra Turcas, sive ad redimendos captivos, vel quidvis aliud pium, illud lucrum, quod sibi adscivit utens ea potestate, dirigat. Quare Paulus dixit. **NON FACIENDA MALA UT EVENIANT BONA.** Hoc Aristoteles, omnesque Philosophi, & Theologi dicunt.

Ut autem intelligatur, quid sit, **NON GRATIS DARE**, paucis explicabo. Illud proculdubio non datur gratis, si pecunia enumeretur; si vero pecunia non enumeraretur, non datur. Quis dicere ausit dari quippiam gratis quod datur, si adsit pecunia: non datur, si pecunia desit. Ubi tamen imponitur mulcta pro satisfactione peccati, potest imponi mulcta pecuniaria, **IN PIOS USUS EXPENDENDA**, si res, & personæ conditio videbitur id exigere. Sic etiam in ingressu monasterii pauperis. Nam cum ingrediens

mona-

monasterium indigeat victum, & vestitum à monasterio sibi præstari, posset monasterium quippiam accipere ob gravamen illud. Sed quòd Episcopus quispiam, aut quivis alius possit, si quis ab eo petierit (verbi gratia) dispensationem quampiam, & ob causam legitimam petat, quam noscat Episcopus, dicere; Si dederis pecuniam, do dispensationem, si non dederis, non do. Utique puto Beatissime Pater **HANC CONCLUSIONEM ESSE IMPIAM ET ALIENAM AB AURIBUS CHRISTIANIS.** Nam is proculdubio non gratis dat (quis enim secus dicere audeat, nisi qui sensu communi careat?) Christus dicit in Evangelio. **GRATIS DATE, & erit quispiam tam audax, & tam impius, ut audeat dicere; LICET TIBI NON GRATIS DARE? ABSIT BEATISSIME PATER, AB HAC SANCTISSIMA ECCLESIA ROMANA, QUÆ FUIT, ET EST MAGISTRA ALIARUM ECCLESiarUM TAM IMPIA DOCTRINA.**

Nescio

Nescio quid nam fiat in **COMPOSITIONIBUS**. Sed si ita fit, ut supra diximus, corrigendum est. Vel si non corrigitur, saltem, **NON EST FUNDANDA HUIUS SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE DOCTRINA HUIUSMODI POSITIONIBUS OBLIQUIS**. Si mores sunt quopiam pacto obliqui, doctrina tamen perseveret recta. Neque velimus veritatem Dei nostris moribus, & consuetudinibus accommodare.

Pater Sanctissime ingressus es viam Christi, audacter age. Neque magno isto tuo animo ullo pacto vercaris, si ob correctionem huius rei desint tibi ob distractionem bonorum Ecclesiae factam à tuis prædecessoribus viginti, aut triginta millia nummorum aureorum ad sustinendam vitam Pontificis. Quin facillime multis modis resarcire hæc possis cum immortalitati tuae, tuorumque omnium laude, ac sempiterna memoria. **Universa Christiana Respubl. summum gau-**

gaudium capiet, te venerabitur, ut Deum alterum: Nullumque Pontificum post Beatissimum Petrum, tibi præferendum ducent, & nostræ ætatis homines, & universa posteritas. Hoc castigato, quod ad te pertinet, cætera omnia erunt facillima. Deus omnipotens diriget gressus tuos & tuorum omnium. Familiæ tuæ Protector erit, & super omnia bona sua, constituet te, ut ipse in Euangelio pollicetur servo fideli, quem constituit super familiam suam. Dominus diu nobis seruet Sanctitatem tuam incolumem.

Luc.
c. 12.

F I N I S.

GA-

G A S P A R I S
 C O N T A R E N I
 C A R D I N A L I S ,

*Ad Paulum III. Pont. Max.
 De Potestate Pontificis in
 compositionibus epistola.*

BEATISSIME Pater, in
 plerisque rebus ita usu eve-
 nire solere sæpenumero a-
 nimadverti, ut nimio quo-
 dam animi affectu, & studio, dum
 cupimus eis consulere, & earum am-
 plicationi studemus, multum ple-
 rumque eis detrahimus & auctorida-
 tis, & dignitatis; ac interdum nimio
 hoc studio nostro potius perniciem,
 & interitum imprudentes illis procu-
 remus, quàm ullam opem, aut ullam
 majestatem. Præclarissimis Philoso-
 phorum omnium, itemque sapien-
 tissi-

tissimis non tantum naturæ rerum, sed etiam humanæ vitæ perscrutator Aristoteles in Politicis præceptum nobis reliquit, admonuitque prudentissime. Multas earum legum, quæ populares videntur solere destruere popularium statum: itemque plures constitutiones, quæ paucorum potentiae favere videantur, solere perniciem adferre paucorum illorum dominationi. Idem mihi propemodum fecisse videntur jurisperiti quidam: Qui dum præ omnibus operam dant, ut Auctoritatem, & Potestatem Pontificis amplificent, eò devenerunt, ut dum vana quædam, quid dicam vana? imò falsa; & quæ iudicio Doctorum, & Proborum hominum, potius sapiunt idololatriam, quàm pietatem ullam, adstruere conantur, adversariis hujus sanctissimæ sedis occasionem dederunt, ut queant facile **POPULO CHRISTIANO** illudere, eique persuadere nullam esse Romani Pontificis auctoritatem: eumque æquent quibus-

cun-

cunque Episcopis. Quodque si humano quodam jure hanc obtinuerit Romanus Pontifex hucusque auctoritatem, posse etiam in tot abusibus, ea auctoritate privari. Hoc facile multis Populis persuaserunt, occasionem nacti ab argumentis vanis illis, quibus nimio quodam affectu, dicti quidam jurisperiti student hanc Pontificis auctoritatem amplificare. Adeo, ut eorum quidam non vereantur dicere voluntatem PONTIFICIS REGULAM QUANDAM ESSE; qua ejus actiones dirigantur. Neque injure positivo constituendo, aut abrogando, aut etiam dispensando Regulam quamquam Pontifici constitutam esse, præter ejus voluntatem. Adeo, ut omne hujusmodi jus, arbitrarium esse, persuadere nobis voluerint. Idcirco Pater Sanctissime, cum sim vocatus in partem sollicitudinis publicæ, debeamque pro virili Majestatem hujus SANCTISSIMÆ SEDIS tueri, decrevi paucis complecti ea, quæ mihi

mîhi videntur facere ad horum errorem manifestandum.

Jam enim cum essem Laicus, incidissemque in locum, ubi oportebat Majestatem, & auctoritatem hujus **SANCTISSIMÆ SEDIS** tueri, non tantum verbis, & oratione id præstiti, verùm etiam amico cuidam meo, viro gravissimo, opusculum quoddam conscripsi: quo, quantum pro temporis angustia, & per negocia, quæ mihi obeunda tunc erant, fatis perspicue, ni fallor, ostendi **SUMMAM HANC PONTIFICIS AUCTORITATEM** nullo humano jure constitutam fuisse, sed à **DEO OPTIMO, UNICOQUE EIUS FILIO**, collatam fuisse Sanctissimo Petro, ejusque successoribus. Tu verò Beatissimæ pater, pro tua sapientia, & in **DEUM** pietate imitaberis Majores nostros sanctissimos homines, qui in scripturis canonicis approbandis, quamvis multa opera extarunt, ex quibus facilius **CHRISTIANA RELIGIO** adstrui posse vide-

videbatur; & quæ pro confirmanda, & augenda populi fide mirificè faciebant, nihilominus omnia ea, quæ non certissimis auctoribus constarent fuisse conscripta, ut **APOCRYPHA** rejecerunt. Hæc etenim, ut inquit Augustinus, est rerum, quas oportet verissimas esse natura; ut si in quibusdam, vel minimis falsum quippiam inesse deprehendantur, confestim omnem amittant auctoritatem, & majestatem. Sic tu in hac parte, in hac divina auctoritate, quæ tibi est tradita, **AQUA UNIVERSA PENDET CHRISTIANI POPULI VITA ET GUBERNATIO**, dabis operam, scio, ut nihil falsi, nihil, quod non **PIETATI CHRISTIANÆ** conveniat, deprehendi queat. Hac etenim ratione, cum maxime consules **CHRISTIANI POPULI GUBERNATIONI**, tum præcipue Auctoritatem **HUIUS SANCTISSIMÆ SEDIS** tuebere. Memini me legisse apud Thomam Sanctissimum,

& Do-

& Doctissimum Hominem, ubi eam
 quæstionem tractat, quæ maxima
 semper fuit inter Philosophos Peripa-
 teticos, & CHRISTIANOS, seu
 potius trium harum, quæ extant Re-
 ligionum, cultores, de mundi, scili-
 cet, Aeternitate, seu Novitate, in qua
 quidem doctissimi etiam Homines,
 non contenti solvissè rationes, & ar-
 gumenta illa apparentia: quibus mun-
 di Æternitas probari videtur ab Ari-
 stotele, voluerunt ipsi rationes inve-
 nire, quibus econtra, adversus Phi-
 losophos probaretur Mundi Novitas.
 Quas cum admodum frivolas esse,
 vir hic Doctissimus comperisset, nos
 omnes admonet, ut abstineamus ab
 hac provincia. Effici nanque, ut dum
 credimus prodesse rei, & DOGMA-
 TIBUS CHRISTIANIS, multum
 eis detrimenti adferamus. Verùm,
 cum pluribus sapientissimo Pontifici,
 conatus fuerim ostendere id, quod
 ipse optime omnium intelligit, ad rem
 deveniam. Utarque dicendi genere,
 quod

quod sit illustre, quod rem explicet, nullo adhibito orationis fuce.

Illud primùm omnium constitue-
re oportet, si hujus rei investigatio
recte sit processura, omnem cujus-
que rationis & ordinis Gubernatio-
nem seu Regimen, maxime pertine-
re ad rationem, esseque rationis o-
pus. Hinc videmus ita natura com-
paratum esse, ut quæque ratione pol-
lent, natura etiam magis imperare
& regere. Unde hominum genus
omnibus aliis animantibus imperat,
quæ rationis capaces minime exi-
stunt. Inter homines verò Senes re-
gunt, ac gubernant juniores. Sic vi-
ri foeminas. Sic in unoquoque, qui
servat ordinem à natura institutum,
Ratio, sensui, & anima corpori im-
perat. Relinquo nunc differentiam
eam, quæ est inter illud imperium,
quo Dominus Servo imperat, & il-
lud, quo Pater filiis, & Bonus Prin-
ceps hominibus liberis, ne longiùs
digrediar ab investigatione quæstio-
nis

nis propositæ : & quoniam omnibus puto compertissimum esse , regimen Pontificis esse maxime liberorum hominum regimen , ad eorúmque utilitatem & bonum maximè spectare ; cum Dominus docuerit nos in Joh. c. 10. Euangelio , Bonum Pastorem ponere etiam animam suam pro ovibus suis. Cum igitur constet regimen esse opus rationis , utique exploratissimum etiam illud esse oportet potestatem omnem , seu potentiam appellare malueris , esse potentiam naturalem , seu rationis , id est , qua utimur cum ratione , quæ nimirum Ratio Practica est , seu Activa , quæque constituto fine certo , convenientibus fini mediis , & instrumentis , conatur eos , qui rectioni illi subduntur , ad præstitutum finem , seu bonum perducere.

His hæctenus discussis , nulli potest esse dubium , quin Auctoritas , & Potestas hæc Pontificis , sit rationalis , seu rationis Potentia , à DEO

OP-

OPTIMO, Beatissimo Petro ejusque successoribus collata, qua tanquam CHRISTI Vicarius & ejus ovium Pastor, regat sibi commissum gregem, ac dirigat ad æternam felicitatem divinamque vitam, quam nobis CHRISTUS meruit sanguine fuso; quo lavit nos à peccatis nostris, & in filios, per regenerationem baptismatis in mortem suam adoptavit. Hæc Potestas est omnium maxima in terris, qua etiam inter homines nulla superior.

Verùm superius dictis, illud addendum est, quod Aristoteles dicit in nono libro Metaphysices, ubi loquitur de potentia activa, quòd Potentia Activa naturalis differt à Potentia rationis, seu rationali, quoniam naturalis Potentia est determinata ad unum, potentia verò Rationalis est indeterminata. Imo eadem Potentia est contrariorum. Nam caliditate ignis non potest frigefacere, nisi per accidens, sed calefacit tantum. Sic gra-

ve, gravitate descendit, & leve, ascendit levitate. Et medicus arte medicinæ, quæ rationalis est potentia, potest & pharmacum, & venenum miscere. Sic navis gubernator potest arte quam habet, peritia scilicet, qua utitur cum ratione, & in portum navem dirigere, & in scopulum impellere. Quamobrem, cum contraria simul effici non valeant, Potentia Rationalis non prodit in actum, scilicet, ut agat quippiam, nisi fuerit determinata ad unum quippiam per electionem. Electio igitur potestatem omnem rationalem determinat ad unum quodpiam, quod efficit. Electio verò omnis est voluntatis, quæ ob sui imperfectionem est vertibilis in malum, ideoque, & bene eligit, & male. Bonam electionem facit virtus, & perfectio, malam verò electionem facit vitium, & imperfectio. Neque hoc, quòd male possit eligere voluntas, pertinet ad ejus potentiam, sed ad impotentiam : quemadmodum

non

non est potentia corporis, quod queat ægrotare, sed impotentia, & imbecillitatis: sic etiam non est potentia cruris, quod possit claudicare. Quamobrem in Prædicamentis Aristoteles appellavit hujusmodi qualitates naturales, non Potentias, sed impotentias. Igitur est impotens voluntas, quatenus malum eligit, atque potest id eligere: at quamvis voce dicamus voluntatem posse malum eligere; re tamen, id potest ob impotentiam, non ob potentiam.

Hanc voluntatis impotentiam Philosophi cognoscentes, quærentesque quonam pacto ea tolli posset, invenerunt **VIRTUTES MORALES**, quæ assuetudine bonorum operum comparantur, quibus veluti quibusdam perfectionibus, naturæ vi superadditis, si non tolli, saltem minui voluerunt hanc voluntatis Impotentiam. Qua de re Aristoteles in-^{2. eth.}

ligat, & honesti gratia insuper, ut immobiliter id faciat. Ecce quam vim habeat virtus Moralis apud Philosophos, ut scilicet, firmet, & stabilem voluntatem faciat, ne vertatur ad eligendum malum. Neque tamen propterea **VIRTUS MORALIS REPUGNAT LIBERTATI ARBITRII.** Non enim pertinet ad libertatem voluntatis, ut deficere queat, sed ut proprio nixu, non alieno impulsu, quippiam agat, simulque ut ad præstitutum bonum finem eligat ex multis viis, ac ductibus, instrumentivæ, quod voluerit. Et quòd à fine deviet, & erret, neque ad libertatem, neque ad potentiam referri debet voluntatis; quin potius ad impotentiam, & servitutum.

Christiana verò doctrina, Beatissime Pater (cui quantopere conveniat Philosophia Moralis, ex his, quæ dicemus, facile quivis judicare poterit; nec mirum, cum & lumen naturale inditum animis nostris, &

CHRISTIANE

CHRI**S**TIANUM LUMEN ab eodem sunt Auctore, à Patre, scilicet, Luminum; Signatum, namque est, ut ait Propheta, super nos Lumen PAL. vultus tui domine) nos docuit hoc, quod Philosophi viderunt, ablationem, scilicet, hujus impotentiae voluntatis, fieri non posse virtutibus moralibus, assuetudine bonorum operum nobis comparatis; id, quod experientia etiam unumquemque, qui se ipsum decipere nolit, mirifice docuerit: sed tantum per **G**RATIAM **D**EI, qua sanamur ab hac ægritudine animi, impotentia illa, inquam, contracta per peccatum originale, à primo Parente in nos derivatum.

Nos item docuit hanc ægritudinem, & impotentiam, servitutem esse, qua servimus peccato. A qua servitute liberamur, & in libertatem asserimur **P**ER **G**RATIAM **D**EI **E**X **F**IDE **I**N **S**ANGUINE **J**ESU **C**HRI**S**TI: sine qua non possumus diutius perseverare, quin ruamus in peccatum, cui

fervimus. Non tamen donec hanc mortalem vitam ducimus, fumus ita ab hac ægitudine, atque impotentia liberati, ut nos etiam nolentes non stimulet, confisteréque interdum faciat, ne toto animi impetu feramur in DEUM, bonorum omnium fontem. Hoc etenim, quamvis CHRISTUS nobis etiam meruit, nondum tamen id adepti sumus, sed in patria coelesti erimus penitus liberi, ab hac servitute; ac plene liberi, peccare non poterimus. HÆC EST MAXIMA LIBERTAS, MAXIMA OMNIUM POTESTAS.

His addendum, ut tota hæc res, de qua est à nobis disputatio instituta, illustrior fiat, quòd voluntas cujus est electio hæc bona, per GRATIAM DEI, charitatem, cæterasque virtutes, ideo bene eligit, quia non deficit à Regula Rationis, quæ pendet, & ab his, quæ lumine naturali nobis sunt comperta, à Patre luminum animis hominum inserta, & à Divina Le-
ge

ge in sacris Scripturis nobis tradita; & ab iis, quæ nos docet **UNCTIO**, ut Ad Ro. cap. 5. ait Apostolus, in qua uncti sumus, **CHARITAS**, scilicet, **DEI**, & **PROXIMI** diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Hæ sunt Regulæ, quibus **BONA VOLUNTAS** dirigitur, & à quibus non posse dimoveri, summa est libertas, summa potentia.

His hæctenus discussis quæ sunt luce meridiana clariora, veniamus ad Pontificis potestatem. Supra diximus illam potestatem, cum Regiminis sit, imo Summi Regiminis, esse potestatem Rationis, quæ cum non prodeat in actum, id est, non agat, nisi electione fuerit determinata; electio vero bona queat esse, & mala ob impotentiam, seu imperfectionem voluntatis hominum, utique hac potestate poterit bene, & male uti: bene si sequatur Regulas illas, paulo supra enumeratas; male, si ab illis recesserit. Quæ Pontificis potestas, sicut optima est, &

CHRISTIANI POPULI SALUS, si Pontifex benè ea fuerit usus ; ita pessima efficitur , si Pontifex ea malè utatur : non quia tunc non habeat potestatem illam , imo , quoniam habet. Aristoteles in Politicis inquit: Hominem esse optimum animalium, si fuerit rectè institutus. Item esse pessimum omnium , si fuerit malis moribus præditus. Adfert hujus rei rationem. Sæva namque est injustitia ferens arma ; homo autem fert arma per innatam prudentiam. Ecce quàm clarè nobis rem nostram explicat. Homo cum malè utitur prudentia , & pessimum est animalium , carèntne tunc potentia illa naturali prudentiæ ? quinimo habet , idcirco est pessimum. Sic Papa cùm male utitur potestate, an tunc caret ? minimè : imo habet. Et ob eam rem est CHRISTIANO POPULO perniciosus. Sæva est etenim Injustitia ferens arma : Pontifex autem fert arma per potestatem ipsi traditam. Res hæc tota hæc-

hactenus est clarissima. Nunc videamus, quonam pacto, ex ignorantia eorum, quæ diximus, in diversos quosdam errores nonnulli, qui periti dici & haberi volunt, inciderunt. Nam cum non satis discernent inter intellectum, & voluntatem, putarunt hanc Pontificis Auctoritatem, ad voluntatem ejus pertinere; ideóque in contrarios errores inciderunt. Nam horum nonnulli putarunt, cum potestate sua Pontifex quippiam mali agit, ut exempli causa, si excommunicat quempiam injustè, quòd excommunicatio illa nullius sit ponderis, neque ullo pacto servanda. Rationem in promptu habent. Inquiunt enim: cum hæc potestas divinitus sit data Pontifici, DEUS verò non cooperetur malo, ea excommunicatio injusta non provenit à potestate divinitus Pontifici data; ideo nihili facienda. Unde sicuti VIRTUTE NULLUS MALE UTI POTEST, quoniam Virtus est voluntatis perfectio,

quæ utitur viribus aliis animæ, præsertim rationi subjectis, ideo nullus potest virtute male uti. Quemadmodum nullus potest perspicacia visus hallucinari, & obaudire subtilitate auditus, ita etiam existimavere hi Pontificem, male uti non posse potestate sibi à Deo collata; ac si potestas illa esset perfectio quædam voluntatis, sicuti charitas, qua nemo potest male uti.

Alii contra, eodem fundamento nixi, quòd, scilicet, hæc potestas sit voluntatis, arbitrati sunt hanc potestatem esse voluntariam, ita quòd in constituendo jure positivo, & lege, in eo abrogando, in dispensando, etiam nullam aliam habeat regulam Pontifex, nisi voluntatem propriam. Sic jurisperiti quidam voluerunt id licere Pontifici, quod vult; quoniam nullam habeat regulam præter voluntatem sui ipsius. Hæc etenim censuerunt esse Pontificiæ hujus summæ potestatis.

Hæc positio adeo est falsa, adco
repu-

repugnans sensui communi, adeo est contraria DOCTRINÆ CHRISTIANÆ, adeo depravat UNIVERSI CHRISTIANI POPULI GUBERNATIONEM, ut nihil pernitiosius inveniri potuerit.

Nam per DEUM IMMORTALEM, nonne hæc positio idololatriam sapit? Cui namque creaturæ hoc attribui potest, quòd actionum suarum voluntas ejus sit Regula? An non hoc proprium est solius DEI, primi omnium rerum principii, à quo pendet universa omnium natura? Angeli in cœlo, Cherubin, Seraphin, Anima GLORIOSISSIMÆ VIRGINIS, Anima CHRISTI habentne hoc, quòd ipsorum voluntas sit Regula actionum suarum? Minime omnium. Confirmati utique sunt, ne deficere valeant à DEI voluntate, quæ est omnium Regula. At quòd sibi ipsi sint Regula, absit. Isti vero ob imperitiam hujus potestatis, qualisnam sit, & ad

C 7

quam

quam animi virium pertinet, & ut adulentur Pontificibus, adeo absurdam positionem non veriti sunt in publicum prodere.

Amplius. Quis sanæ mentis diceret bonam quampiam gubernationem posse constitui, in qua voluntas unius hominis sit Regula illius Regiminis, quæ sua natura, prona est ad malum, quæ innumeris animi adfectibus huc, illuc ducitur? O præclaram Aristotelis summi Philosophi sententiam in Politicis! Qui facit, inquit, hominem principem, non legem; facit principem hominem & feram, ob ferinas appetitiones, atque affectus hominum animis conjunctos.

Amplius. Quid magis contra legem Christi, quæ est lex libertatis, excogitari potest, quàm Christianos subiectos esse, pareréque debere Pontifici, cui tributum sit à Christo ut pro arbitrio leges constituat, leges abroget, dispenset in legibus, habeat in his omnibus voluntatem suam pro
Regu

Regula? Convenitne hujusmodi Imperium , non dico Christianis hominibus , qui adsciti sunt in legem libertatis , ac propterea , ut inquit Augustinus scribens Januario de Ritibus Ecclesiæ , quàm paucissimis exterioribus legibus adstringendi sunt ; non dicam etiam liberis hominibus , & cuiuspiam gubernationi hominum liberorum , quales sunt recta populorum atque approbata imperia , sed cuiusnam Dominio in servos , quibus Domini imperant , ad sui ipsorum utilitatem , quibusque utuntur ut organis animatis , convenit hoc imperium , atque Dominium , ut pro voluntate eis imperet? Faceſſiat, Deum Immortalem precor , à Christianis hominibus hæc impia doctrina. Non igitur pro arbitrio constituat leges Pontifex : non pro arbitrio abroget : non pro arbitrio dispenset. Sed sequatur Regulam rationis naturalis ; Regulam divinorum præceptorum ; Regulam charitatis : quæ in Deum omnia dirigit , & ad

ad Bonum commune, quod est
 Maime divinum, ad Bonum tãn-
 dem proximi cuiusque secundum
 Deum.

Nec putent hi Jurisperiti jus posi-
 tivum esse jus arbitrarium, sed de-
 pendere à jure Naturali; nihilque
 aliud esse jus positivum, quàm deter-
 minationem quandam Juris Natura-
 lis, seu divinorum præceptorum ad
 tempora, ad locos, ad personas, statum-
 que rerum, quæ prudenter confide-
 rata efficiunt, ut & constitui lex de-
 beat, & in diversis Provinciis leges
 etiam sint constituendæ diversæ, item-
 que pro mutatione temporis, & re-
 rum statu, leges debeant abrogari &
 immutari.

Similiter in dispensatione in legi-
 bus, voluntas non debet esse Regula,
 sed qualitas illius personæ, Occasio,
 Immutatio rerum, & temporum;
 quibus prudenter consideratis ratione
 illa naturali, D E I Gratia, charita-
 te, quæ maxima esse debent in animo

Pon-

Pontificis, Pontifex recte dispensat in lege scripta. Sic Aristoteles inquit in Ethicis: Quòd Æquum Naturale est melius justo legitimo, & quòd ut in paucioribus facit contra justum legitimum, illudque corrigit, hoc est jus positivum. Hæc est ejus natura, non autem est Jus Voluntarium, ut perhibent hi jurisperiti, qui ita sentiunt, quoniam radices veræ Doctrinæ & Christianæ, & Philosophiæ ignorant.

Pater Beatissime, Tu, qui Doctrina excellis, & rerum experientia, naturalique prudentia plurimum vales, perpende, an ex hac Doctrina, temere Luterani ansam sumpserint componendi libros illos suos de Captivitate Babylonica. Nam, per DEUM immortalem, quæ major captivitas, & servitus induci potuisset Christiano Populo, quàm hæc, quam profitetur horum Jurisperitorum doctrina, de qua agimus? Nulla equidem. Paulo longius Sanctitas tua dirigat aciem

aciem præclarissimi ingenii sui. Si quispiam Infidelibus hanc doctrinam prædicaret, secundum Religionem à Christo nobis traditam, ita Christianum Populum gubernari unius Pontificis gubernatione, ut non tantum, non habeat superiorem Potestatem in terris (hoc enim rationi consonum esse, non esset difficile probare) sed nec teneatur ulli Regulæ, præterquam ipsius voluntati: nonne confestim riderent, putarèntque hoc regimen Christiani populi esse omnium pessimum?

Nolimus ergo excusare avaritiam nostram, nostram ambitionem, cæterásque pravas actiones nostras pro dendo falsam doctrinam, quæ sit accommodata appetitionibus nostris. Prohibet Propheta, excusationes in peccatis, quæ faciunt ne ingenuè fateamur peccata nostra, DEÚMQUE precatur dicens: Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Et nos
volu-

volumus non tantum verbis excusare peccata nostra, sed Doctrinam in medium adferre, qua tecti, dicamus jure Malum, Bonum; & Bonum, Malum, non veriti Prophetam Esaiam, imo Dominum per Prophetam dicentem: **Væ his qui dicunt Bonum, Malum; & Malum Bonum.**

Ut paucis ergo totam hanc rem claudamus. Habes, Beatissimo Pater, summam à Christo potestatem in gubernando Christiano populo. Hæc potentia rationis est. Det operam Sanctitas tua, ut habeat summam illam, quantum fieri potest, potentiam, & libertatem voluntatis, ut scilicet, per divinam gratiam, tuumque nixum, non recedas à Regula, ut supra diximus, neque te vertas ad impotentiam voluntatis, quæ malum eligit; & ad servitutem, quæ servit peccato. Hæc etenim Libertas, hæc potentia voluntatis, cum conjuncta fuerit potestati Pontificiæ à CHRISTO tibi traditæ, tunc eris **POTENTISSI-**
MUS,

MUS, tunc maxime liber, & totius
REIPUBLICÆ CHRISTIANÆ
vita: & sic Te moderante, & guber-
nante coeleste quoddam in terris vi-
vendi genus exprimet.

LAUS DEO OMNI-
POTENTI.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

2751

Digitized by Google

REGIA

